

Чубучна О.В., ст. викладач
Лихошерст Є.В., асистент
Автомобільно – дорожній інститут ДонНТУ

СУЧАСНІ ТРАКТУВАННЯ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ З ТОЧКИ ЗОРУ СОЦІАЛЬНОЇ СПРАВЕДЛИВОСТІ

Про явище, що отримало назву «глобалізація», тепер говорять і пишуть багато. В це поняття вкладається різний зміст. Вивчаючи думки різних економістів, політиків, соціологів можна дійти висновку, що глобалізація – це явище, яке суттєво змінює реальні сучасних економічних процесів. А в який бік зміняться суспільства – кращий чи гірший, залежить саме від досконалості дослідження суті цього явища. Саме об'єктивне розуміння явища «глобалізація» дасть можливість збудувати справедливе суспільство.

Специфіка категорії «справедливість» полягає в тому, що визначаючи мету, вищий взірець, до якого повинно прагнути суспільство, це поняття не є щось раз і назавжди наданим, завмерлим. Сучасна справедливість включає не тільки можливий ідеальний стан, але і його реалізацію у повсякденному, практичному житті. Слід виходити із того положення, що існує ідеальна справедливість, яка співпадає із суспільним ідеалом, і реальна справедливість, що відповідає економічним, політичним умовам життя суспільства у відповідній добі.

Проаналізуємо суть поняття «глобалізація» і як воно співвідноситься з поняттям «справедливість». Останнім часом процеси глобалізації розвиваються швидкими темпами. Весь комплекс глобальних проблем (запобігання світової термоядерної війни, ліквідація голоду, убогості та безграмотності, запобігання забруднення навколишнього середовища та збереження її якості, обмеження стрімкого росту населення та ін.) має соціальну природу, тобто є тепер провідною вимогою до поведінки людства та кожної людини. Ряд вчених пишуть про необхідність виховання нової людини – «гомо-глобаліс», орієнтованої на вирішення глобальних проблем людства. Глобалізація – це одночасно і старий, і якісно новий процес, результат розвитку капіталістичної економічної інтеграції на протязі декількох сторіч. В американській «Енциклопедії соціальних наук» відзначається: «розвиток світової економіки має довгу історію, датовану, щонайменше, XVI століттям та зв'язану з економічним та імперським експансіонізмом великих держав. Глобалізація належить до більш просунутої стадії цього процесу розвитку. З глобальною економікою всі економічні аспекти – сировина та трудові ресурси, інформація та транспорт, фінанси, розподіл, маркетинг – інтегровані чи взаємозалежні у всесвітньому масштабі» [1, с. 43]. Останнім часом деякі західні вчені намагаються підмінити дослідження об'єктивних тенденцій у розвитку економічного базису сучасного людства та підсилення соціально-організуючої ролі національних держав прямими «вимогами» до їх внутрішнього суспільно-політичного устрою та «поведінки» на міжнародній арені. Почалося формування «глобальної системи цінностей та єдиної пануючої культури» [2]. При цьому під «глобальною системою цінностей» та «пануючою культурою» розуміються морально-ідеологічні та політичні цінності, які поділяють

представники лише єдиної – західної цивілізації, (за визначенням російського політолога І. Бестужева – Лади, «американо – центристської» [3, с. 128].), але абсолютно не є такими для мільярда 300 мільйонів мешканців соціалістичного Китаю, майже ста мільйонів мешканців В'єтнаму, більшості країн ісламського світу, країн СНД, та й десятків мільйонів громадян України. Така концепція глобалізації має на увазі «всесвітнє розповсюдження ліберально – капіталістичної моделі з властивим їй сполученням політичних та культурних цінностей» [4, с. 15]. Так, наприкінці 80-х років минулого століття, американський економіст і політолог Фр. Фукуяма висунув теорію з відверто антинаучним формулюванням «кінець історії». І сьогодні її творець, заперечуючи фактам, заявляє, що «буржуазна демократія залишається єдиною життєздатною системою» [5, с. 2].

Ідеологічна сутність такого підходу не нова. Сама концепція втручання у внутрішні справи суверенних держав під прапором «захисту так званих «прав людини» з'являється на світ одночасно з виникненням реального соціалізму як суспільно-політичної та економічної системи спочатку в одній, а потім в цілій групі держав світу, тобто задовго до будь-якого згадування про глобалізацію взагалі. Проте, з початком дискусій про суть такого явища, як глобалізація, за часом практично співпавши з одностороннім роззброєнням Радянського Союзу та розпадом східноєвропейської соціалістичної співдружності, цей підхід нав'язування іншим країнам та народам власного бачення суспільно-економічного розвитку, віднині убрану в красиву «глобалізаційну упаковку» наче знаходить «друге дихання». Так, відомий американський політолог, професор Нью-Йоркського університету Крейд Калхун прямо вказує на те, що «глобалізація – це ідеологічний проект. Він був утворений для того, щоб управляти світовими процесами» [6, с.10].

Спроби нав'язування іншим країнам і народам під виглядом «єдиних цивілізованих цінностей» ідей західної цивілізації в сучасному багатоконфесійному та багато культурному світі не відповідають уявленням про справедливість, а можуть привести до загальної воєнно-політичної катастрофи – і саме вона й буде справді глобальною. Якщо докладніше розглянути весь комплекс вказаних суб'єктивно - вузькополітичних трактовок глобалізації, то можна побачити, що вони пролягають від найбільш помірних, що намагаються «лише» обґрунтувати «особливу» роль США та розташованих на їх території величезних ТНК в якості головних суб'єктів процесів глобалізації, і до прямих воєнно-політичних розробок ряду «мозкових центрів», перш за все американських (Фонд Карнегі, Вашингтонський центр стратегічних та міжнародних досліджень та ін.), що ставлять уже конкретне «прикладне» завдання: обґрунтувати право й необхідність «глобального керівництва світом» з боку США, включаючи пряме застосування сили в міжнародних відносинах.

Менш помітним, однак не стаючи від цього більш прийнятним для суверенних країн і народів є заяви, які іноді звучать про те, що мови невеликих народів не потребують захисту і розвитку – вони й «самі в найближчий час відімруть під натиском глобалізації». Про небезпеку «подібних поглядів і повної їх неприпустимості в умовах багатонаціональної та багатоконфесійної країни» ці-

лком справедливо пише відомий російський академік РАН Р.Нігматулін [7, с. 622].

Реальні виклики глобалізації вимагають від будь-якої країни високої конкурентоздатності сукупного державного потенціалу. Ми не одержали переконливих доказів того, що саме «ліберально-капіталістична» соціально – економічна система забезпечує в умовах глобалізації найбільш ефективне функціонування всіх ланок національної економіки.

На сьогоднішній день глобальне протистояння між двома соціально-економічними системами продовжується, як не закінчилась і „холодна війна” між двома політичними світами – просто межа між ними тимчасово змінила свою конфігурацію. Не можна забувати про дуже важливий фактор забезпечення успіхів «зразкових країн» – тривалу експлуатацію країн «третього світу». Проте не менш вражаючих, визнаних у всьому світі успіхів досягла нікого не експлуатуюча Китайська Народна Республіка, яка поєднує гнучку багатоукладну структуру соціалістичної ринкової економіки.

Новітні дослідження показують, що сучасне тлумачення глобалізації повинно бути збалансоване. З точки зору соціальної справедливості, мова повинна йти про загальнолюдську відповідальність за те, що відбувається на Земній кулі, про загальнолюдські зусилля з гармонізації світу. Західні глобалізатори помиляються, вважаючи, що можуть взяти від глобалізації лише тільки позитивні результати, а негативи лишаються країнам, що розвиваються та країнам з перехідною економікою. Соціальна інтеграція людства повинна стати базою для глобалізації економіки, саме так повинно трактуватися поняття «глобалізація».

Література:

1. Арсеенко А. Глобализация: социальные изменения и последствия в преддверии XXI века / А. Арсеенко // Социология: теория, методы, маркетинг. – № 1. – 1999. – С. 43.
2. Независимая газета. – 1997. 7 июня.
3. Бестужев-Лада И.В. Россия: контуры будущего. Пути стабилизации экономики России; Под ред. Г.Б. Клейнера. / И.В.Бестужев-Лада. – М.: Информэлектро, 1999. – С. 128.
4. Ратленд П. Глобализация и посткоммунизм / П. Ратленд // Мировая экономика и международные отношения. – 2002. – № 4. – С. 15
5. Коммерсантъ. – 2006. – С.2.
6. Российская газета. – 2006. – С.10.
7. Нигматулин Р.И. Нельзя прожить без правды сущей / Р.И. Нигматулин // Вестник Российской Академии наук. – 2002. – Т. 72, № 7. – С. 622.